

אליבא דהלכתא

האם מותר לילדים לשחק בשבת במשחקי בניה כגון לגו וקליקס (א) [ובדיון כלי שדרכו בפירוק וחיבור בשבת]

הבונה בשבת חייב חטאת (שבת קב, ב, ובשו"ע סי' ש"ג), ודווקא בקרקע אך בכלים קי"ל שאין בנין וסתירה בכלים (שו"ע שיד, א), ומי"מ כתבו **התוס'** (שם עד, ב ד"ה חביתא) שישנם אופנים שאסור אף לבנות בכלים, כגון התקוע שני חלקי כלי זה בזה בצורה חזקה, או שעושה כלי שלם מתחילתו עד סופו שחייב מהתורה משום בונה, אך דעת **רש"י** (שם ד"ה וא"י) שאף באופנים אלו אין איסור של בונה אלא של מכה בפטיש [להפסיק בזה, דאם החיוב הוא משום בונה יש איסור אף אם לא נמר את מלאכת הכלי אך אם האיסור הוא משום מכביץ אי"כ האיסור אינו אלא באופן שנמר את כל הכלי, וכמו"כ יש נפק"מ באיסור סותר שאינו אסור אלא בדבר שיש בו משום בונה ולא בדבר האסור משום מכביץ].

וכתב השו"ע (שי"ג, ה) שישנם שלושה סוגי חיבורים בהרכבת כלי. א. חיבור בתקיעה, והוא כשמחבר שני חלקי כלי זל"ז בחוזקה עד שנחשבים כמאוחדים, והעושה כן חייב מדאורייתא. ב. חיבור בהידוק שאינו תקוע חזק, שאיסורו מדרבנן מגזירה שמא יתקע את החלקים בחוזק (ע"י משגיב ס"ק מא). ג. חיבור במצב רפוי, המותר אף מדרבנן [ובמקום שהדוך לתקוע דעת רוב הפוסקים שאסור אף להכניס ברפי כמבואר בשו"ע (שם) ובמשגיב ס"ק מב] ודלא כחזו"א (סי' נ סק"י)].

והנה דנו הפוסקים האם מותר לילדים לשחק בשבת במשחקי הרכבה כגון לגו קליקס וכדומה, ויש בזה כמה נידונים. א. האם יש איסור לפרק ולחבר דברים שדרך תשמישם הוא בפירוק וחיבור תמידי. ב. האם ההיתר לפרק ולחבר דברים שדרכס בכך תלוי בחוזק החיבור. ג. האם יש איסור לחבר דברים בהידוק כשאין אפשרות לתקועם בחוזקה. ובגליון זה נדון **במשחק הלגו** מצד מה שהדרך לפרקו ולחברו באופן תמידי, האם יש בזה איסור.

כתבו הט"ז (סק"י) **והמג"א** (סי"ק יב) שכלים שעיקר תשמישם על ידי פירוק תמיד מותר לפותחם ולסגורם בשבת ואין בזה משום בונה, וכן פסקו בשו"ע **הרב** (סעי' כ- כא) **והמשנ"ב** (סי"ק מה) [אלא שיש לדון בדבריהם דמבואר בגמ' (שבת מז, א) שקנה של סיידים אסור להאריכו או לקצרו בשבת, ובי' רש"י (שם) שחטעם הוא משום שאין זה נמר הכלי כיון שצריך לחזור ולפרקו תמיד, ומוכח שאף דבר שהדרך לחברו ולפרקו תמיד אסור מדרבנן לקצרו ולהאריכו, וע"י בתה"ל"ז (סי"ק יז) שכתב ליישב דגמ' זו לא נפסקה להלכה, אלא שבסו"ד כתב ליישב דלא אמרו היתר זה אלא בכיווי כלים שאינו עושה אלא פתח בעלמא, דבפתח בעלמא אינו אלא מדרבנן וש"י כשאנו עושי לקיום, משא"כ בקנה של סיידין שאסור מדרבנן. אמנם ע"י בגמ"א (שם, יח) שהביא היתר זה אף לענין דפים שהתחברו, ומוכח שהיתר זה הוא אף בדברים שלא נעשו לפתח, וכי"כ הקצה"ש (קוט בדח"ש יא) דאף בגוף הכלים אמרינן סברא זו, ובחזו"א (הו"ד לקמן) ת"י דמה שהתיר המג"א והט"ז הוא דוקא בכיווי כלים שאין סתימת הכלי בנין אלא שימוש וכפי שיבאר לקמן], ובטעם הדין כתבו הפוסקים כמה טעמים ויש בזה כמה נפק"מ.

א. השו"ע הרב (שם) ביאר שטעם ההיתר הוא לפי שאין עשוין לקיום כלל ולא אסור בנין עראי וסתירתו אלא כשאנו עושי על מנת לסותרו [וכן מוכח מדברי המג"א (שם) שהוכיח דין זה מדברי השו"ע (שי"ד, ז) שהתבאר שם שמותר לסגור דף של תור עם טיט ולפתחו בשבת ואין בזה משום בנין בשבת משום שאנו עושי לקיום. ומוכח שטעם ההיתר הוא משום שאנו עושי לקיום]. וכן מבואר מדברי **ערוה"ש** (סעי' לא) שלמד מדברי המג"א שכלי סעודה העושים פרקים פרקים שבכל פעם מרכיבים ראש אחר לידית פעם כף פעם מזלג ופעם סכין, מותר להרכיבם ולפרקם בשבת, כיון שכך הוא דרך תשמישן ואינן בגדר בנין כלל ואין זה אלא כמפתח בעלמא. ע"כ. הרי שלהדיא היתר אף בכלים שאפשר להשאירם כך לעולם, כיון שכך הוא דרך השימוש וכדעת שו"ע הרב [ומיהו יתכן שיש נפק"מ בדבריהם דהנה בשו"ע הרב כתב שכל ההיתר אם הדרך הוא לפתוח את הכלי בשבת עצמה ומשמע שאם אינו פותח בשבת עצמה אין היתר, אך בערוה"ש נראה שההיתר הוא משום שכך הוא דרך השימוש ואף אם הכלי עומד כך כמה ימים אין בזה איסור, וע"י בארחות שבת (פ"ח הע' ג) שדברי שו"ע הרב שכתב שצריך לפתוח בשבת עצמה צע"י].

ב. החזו"א (ג, ט) ביאר בדבריהם שההיתר הוא משום שכלי סתום אינו כלי, וכל ענין הכלי הוא להיות פתוח ולשמש בו ולכסותו שלא בשעת שימוש, וע"כ הסוגר את הכלי אין זה נראה כאיחוד של חלקי הכלי ואין בזה משום בונה, וביאור דבריו שכלי שכסוהגרים אותו אין אפשרות להשתמש בו אין סגירת הכלי נראית כאיחוד חלקים כיון שבכך הכלי מתקלקל, וניכר שעושה כן לזמן, משא"כ כלי שיכול להשאר כך לעולם ונראה כאיחוד חלקים אין היתר לפרק ולחבר בשבת [ועי"פ כתב החזו"א (שם) לענין חיבור מעגל חשמלי שאע"פ שהוא עושי לפתוח ולסגור מ"מ היות שהחיבור נצרך לשימוש ואין סותרים אותו אלא משום חשבון תשלומים וכדו' בבח"י אין היתר של כיוסוי הכלים ויש בזה איסור דא"י בשבת].

ולפי"ד כתב בשש"כ (פלי"ג הע' מט) שכלים שדרך ההשתמשות בהם היא כשהם מורכבים אלא שמפרקים אותם מזמן לזמן [כגון מלחיה שרוצים למלאות בה מלח וכדו'] אסור להרכיבם בשבת, שהרי לפי"ד החזו"א ההיתר לא נאמר אלא במקום שהכיוסוי הוא שלא בשעת השימוש, אך בכלים אלו הדרך להשתמש בהם בעוד שהכיוסוי עליהם. אמנם **בספר ארחות שבת** (פ"ח הע' ד) כתבו דאף לפי"ד החזו"א מותר להשתמש במלחיה בשבת היות שההרכבה באופן קבוע אינה מצב רצוי כיון שלא יוכלו למלאות את המלחיה פעם נוספת וע"כ אין ההרכבה חשובה כבנין.

ולפי"ז נראה שמותר לשחק במשחק של ילדים הנקרא לגו, שהרי לדעת הערוה"ש ודאי שמותר לפרקו ולחברו כיון שכך הוא דרך השימוש, וכן לדעת החזו"א נראה שמותר לשחק במשחק זה, כיון שכל מטרת המשחק הוא כדי שיוכלו לפתוח ולסגור אותו ואם לא יוכלו לפרק שוב אין שימוש בחלקי המשחק, ועל כן אין החלקים נראים כמאוחדים לעולם [אלא שיש לדון לדעת שו"ע הרב שהו"ד בה"ע לעיל שיתכן שצריך לפרק בשבת עצמה, וצ"ע. ועי"פ בשו"ע מוחא אליהו (סי' סט) שכתב כדברינו לחתיר לשחק בלגו בשבת מהטעם הנ"ל, אלא שכתב בסו"ד לחוש מב' טעמים אחרים. א. דיש פעמים שעושים גג, ויש לחוש בזה משום איסור אוהל. ב. יש לחוש באופן שעושים צורה דשה בזה משום כותב, ויל"ע בדבריו ואכ"מ].

אלא שיש לדון לדעת החזו"א שמשחקים כאלו שהדרך להשאירם לזמן רב [כגון חלקי לגו שבונים מהם מכוניות אוניות וכדו'] ואין הם נראים כמקולקלים אם ישארו כך, שאסור לפרקם בשבת כיון שנראה כמאוחדים, וצ"ע [ומי"מ יש לדון שחיון שעיקר הכלי אינו נועד להיות מחובר לעולם ואין החלקים נראים כמאוחדים, ואי"כ אף אם ישנם חלקים כאלו שנועדו להיות לעולם מ"מ כיון שבעיקר הדבר אין זה נראה כמאוחד שוב אין איסור לבנות בכלי זה בשבת, וצ"ע].

וכן הורו למעשה **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** [בנין שבת פ"ה סוף אות ג] **והגר"נ קרליץ שליט"א** (הו"ד בארחות שבת פ"ח הע' פ) שמעיקר הדין מותר לשחק במשחקי לגו בשבת, אלא שהוסף **הגרש"ז** (שולחן שלמה שיד הע' א) שמשום חינוך אין להרגיל את הקטנים במשחק זה ואין לגדול עסק עמם, אך אם הם בונים מעצמם אין למונעם [ונצי' בשש"כ (פט"ז הע' נז) שהגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** דן להחמיר בזה משום שבכל פעם עושים צורה חדשה ואפשר שחשוב כעושה דבר חדש, אלא שכתב שבקטן שלא הגיע למצוות אין לחוש, וגם אפשר שכיון שניכר וידוע לכל שאין הבנין שבנה עושי לקיום כלל וגם אינו אלא עצמול של ילדים כגון זה לא נזרר רבנן].

אלא שדעת **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (הו"ד בארחות שבת שם) שאסור לשחק במשחקים אלו בשבת משום שהחלקים מורכבים בהרכבה מהודקת והר"י אסור מדרבנן, ומי"מ אף לפי"ד מותר לילדים מתחת לגיל חינוך לשחק במשחקים אלו [כמבואר בהלכות שבת בשבת (פט"ז הע' 180)].

והנה בפוסקים מצאנו עוד היתרים לשחק בלגו. א. מצד חוזק החיבור. ב. מצד מה שאין אפשרות להגיע לידי תקיעה בחלקים אלו ויל"ע האם ככה"ג גזרו על ההידוק. ונושאים אלו יתבארו אי"ה בגליונות הבאים, ושם נבאר האם הותר לשחק בקליקס.

נכתב ע"י הרב מ. י. פ. שליט"א

מדור זה נכתב לעיון בלבד ואין לסמוך עליו הלכה למעשה

שניתק את עצמו משורש חי הקדושה בעולם הזה (ופעמים רבות הרחיב רבינו בענין זה במאמריו, וראוי לייחד לו מאמר נכבד בפני עצמו, ויה"ר שיזכנו ה' גם לזה).

ואמנם, כאשר קיווה בלעם בעת החלקת לשונו - כן היה, ובוה טעה נשיא בית אב משבטי ישראל, שהיה סבור שמאחר ושורש נשמות ישראל טהור הוא - כמו שגילה בלעם בנבואתו, ומאידך חש כי נפשו מתאוה להדבק בבנות מדין, הרי שודאי יש בבנות מדין שייכות מה לנשמות ישראל, ועל ידי מה שיתחננו עמהן יקרבן את המדינים אל ישראל, ושוב לא יצטרכו לכיבוש מדין בדרך מלחמה, וזו היתה תמצית טענת "בת יתרו מי היתר לך" (וכמו שביאר רבי צדוק הכהן במאמרו הנזכר, יעווי"ש), שאף צפורה אשת משה רבינו מדינית היתה ומכל מקום זכתה להיות אשת רבן של ישראל, ומכאן לימד שיש בבנות מדין שייכות להדבק בישראל - וביחוד לגדולים שבהם, וזו היתה כוונתו במעשה הרע שעשה.

(ובענין זה כבר הרחבנו אשתקד (נד) יששכר פ' פנחס - תשע"ג). ונתבאר שם עוד, שבשעת מעשהו של זמרי סברו רבים מישראל שזקן ונשיא שבט מישראל המוחזק מקדם בצדקתו, בודאי מעשה קדוש עשה, עד שיצאו לרן על מעשהו של פנחס שהרגו - שמשורשו הרע עשה כן, ומתולדת מעשי אבי אמו אשר פיטם עגלים לעבודת האלילים, עד שבאה התורה לפרסם את חטאו של זמרי ואת צדקתו של פנחס, וייחסה את מעשיו של פנחס לאהרן הכהן דוקא, ואת מעשה זמרי לשורש הטומאה של שכם בן חמור (כמבואר בחז"ל), ובמקום שייחסה התורה את הצדיק לשבח, דוקא שם הוא שייחסה התורה את הרשע לגנאי, להודיע ולהיודע מהו שורש כל מעשה ומעשה - אם משורש הטוב, או משורש אחר חלילה, ועיי"ש).

ונמצא, כי טעותו של זמרי היתה מפני ידיעה זו, שנשמת ישראל לעולם טהורה היא בשורשה, ולכן טעה לחשוב כי ודאי לא תתאוה נפשו להתדבק אלא במינה, וכי תשוקתו זו להדבק בבנות מדין - מנקודה פנימית רוחנית היא באה. ונמצאנו למדים, כי המקור לאותה משוגה ששגה בה היתה אותו גילוי נפלא שגילה בלעם לישראל בדבר השורש הטהור שבנשמות ישראל, ודביקותם הנצחית בבורא כל עולמים, ועל פי האמת לא היתה ראוי גילוי זה להתגלות עד לעתיד לבא, כאשר יתברר לעין כל כי מעולם ועד עולם היו נשמות ישראל דבוקים בבורא יתברך בשורשם, ויהי רצון שנזכה לבירור זה, בקרוב בימינו.

בכל עניני הגליון 0527121241

לקבלת העלון במייל -

NerYissachar@gmail.com